

یونسکو و توسعه منابع انسانی برای "جامعه اطلاعاتی"^۱

ایان ام . جانسون^۲

ترجمه جواد بشیری

چکیده

در این نوشته به برخی از فعالیتهای سازمان یونسکو برای اطمینان از این که متخصصان اطلاع رسانی کشورهای در حال رشد از پیشرفتهای این حرفه بی خبر نماند و به فراگیری و آموزش لازم تشویق شوند اشاره دارد . توصیف راهنمای برنامه های آموزشی مورد حمایت وزارت آموزش و پرورش ، علوم ، ورزش و فرهنگ ژاپن بیشترین بخش نوشته را به خود اختصاص داده است . نویسندگان این راهنما بر اهمیت دانش ، مهارت ها و توانایی های اساتید تأکید دارند . برخی از آنها صراحتاً می گویند این توانایی ها همواره باید تقویت و روزآمد شوند . به خصوص برای اساتید یک چالش است که نه تنها به آخرین پیشرفت ها دست یابند ، بلکه باید آنها را با مناسب ترین مفاهیم به دانشجویان منتقل کنند . لازم است فرآیند پیشرفت مداوم در دل پیشرفت برنامه های درستی قرار گیرد و از اصل زیربنایی مدیریت کیفیت فراگیر برای یادگیری بهره گرفته شود .

Ian M. Johnson

^۱ این نوشته ترجمه مقاله زیر است :

“ UNESCO and human resource development for the ” Education for information 16 (1998) 237 _ 242 .

^۲ کارشناس کتابداری ؛ مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی

به نظر می رسد که پیدایش "جامعه اطلاعاتی" فرصت نادری برای کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی به وجود آورده است تا جایگاه نوین و مهم خود را به جامعه نشان دهند. هر چند، برای استفاده بهینه از این فرصت ها لازم است که حرفه اطلاع رسانی دامنه دانش، مهارت و نگرش های خود را مورد بازنگری قرار دهد. این مسئله، موضوع بحث های زیادی در کشورهای صنعتی بوده است، البته بدیهی است الگوی توسعه در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی مختلف، بسته به شرایط مالی و برداشت آنها متفاوت می باشد.

این تفاوتها در کشورهای درحال رشد به علت شرایط موجود بیش از حد می باشد، از علل عمده آن می توان به کمبود پول برای سرمایه گذاری، و همچنین در بسیاری موارد کمبود نیروی انسانی متخصص اشاره کرد. با این حال یونسکو برای اطمینان از اینکه متخصصان اطلاع رسانی این کشورها از پیشرفت های این حرفه بی خبر نمانند همواره تلاش، و آنها را برای فراگیری آموزش لازم تشویق می کند.

فعالیت های یونسکو شامل حمایت از تاسیس مدارس کتابداری منطقه ای طی دهه ۱۹۷۰ در غرب هند و چین و فیلیپین و فراهم کردن طرح های منطقه ای برای پیشرفت برنامه های اطلاع رسانی طی دهه ۱۹۸۰ در آمریکای لاتین (ونزوئلا) و آفریقا (نیجریه و اتیوپی) می باشد. کمک های یونسکو عمدتاً در راستای کارهای آموزشی مرتبط با سازمان های بین المللی غیردولتی مانند ایفلا، فید و آی سی آ^۳ (شورای بین المللی آرشیو) و همچنین شناسایی دامنه کمک های بین المللی در جهت آموزش، و فراهم ساختن فرصت های بیشتر برای مبادله استاد در این حوزه و ایجاد انگیزه برای پیشرفت برنامه های درسی می باشد. علاوه بر این، با اعزام هیئت هایی از کارشناسان یونسکو و دیگر متخصصان به کشورها یا موسسات خاص، پروژه هایی از قبیل فنون رهبری نیروی انسانی برای پیشرفت برنامه های درسی و تهیه راهنما برای کمک به رشد یادگیری در موضوعات مهمی مانند بازاریابی در دست مطالعه دارد.

³. International Council on Archives (ICA)

به تازگی همکاری سازمانهای غیردولتی و مستقل برای حمایت از اجلاس منطقه ای استادان در این زمینه در جهان عرب [7]، اروپای شرقی، شوروی سابق [8] و آمریکای لاتین با هدف شناسایی نیازهایشان برای همکاری و راه اندازی مؤسسات منطقه ای ادامه داشته و از مدارس (کتابداری) به عنوان رکن اصلی همکاری متقابل یاد شده است .

شبکه بین المللی و آزمایشی مدارس کتابداری و اطلاع رسانی SLISNET⁴ [9] با هدف مبادله اطلاعات بین مدارس مورد نظر از طریق ارتباط سراسری اینترنت از سال ۱۹۹۵ شروع به کار کرده است . [10] رویکردهای یونسکو برای توسعه آموزش حرفه ای در حوزه اطلاع رسانی ، ظاهراً به خاطر مشکلات کلی بودجه سازمان و برخی مسائل داخلی که باعث کاهش بخش عمده سرمایه ها برای فعالیت های مرتبط آموزشی شده ، تغییرکرده است . همچنین ممکن است این مسئله تا حدودی به خاطر مسائل خارجی باشد چرا که یونسکو به میزان زیادی از طریق نقطه نظرات نمایندگان عضو هدایت می شود .

بسیاری از ابتکارات برای پیشرفت های حاضر متکی به سازمان های غیردولتی (که هنوز می توانند در جهت هزینه پروژه های خاص با یونسکو همکاری کنند) و مقامات منطقه ای یونسکو است که در آمریکای لاتین و آسیا و اقیانوسیه مستقر ، و پاسخگوی امور اطلاع رسانی و انفورماتیک هستند .

به دلیل محدودیتهای بودجه ، چندین سال است که هیچ مقام منطقه ای و کارشناس متخصص که مسئولیت امور اطلاع رسانی را برعهده داشته باشد و پایگاهش در آفریقا باشد وجود ندارد .

---

⁴. Schools of Librarianship and Information Sciences Network

یکی از کنفرانس های اخیر منطقه ای یونسکو برای معلمان کتابداری و اطلاع رسانی کنفرانس بانکوک در سال ۱۹۹۷ [11] بود . این کنفرانس ادامه نشست های پکن (۱۹۹۵) و مانیل (۱۹۹۶) بود که در چارچوب برنامه استینفو^۵ توسط واحد اطلاع رسانی و انفورماتیک دفتر مرکزی منطقه ای یونسکو در آسیا و اقیانوسیه انجام شد . این نشست با حضور شرکت کنندگانی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منطقه و دو کارشناس بین المللی برگزار شد .

مقالات زیادی در این کنفرانس ارائه شد که برخی از آنها فعالیت های اخیر یونسکو در منطقه ، و برخی دیگر مسائل عمده و شناخته شده کشورهای صنعتی پیشرفته را مورد بررسی قرار دادند . چند تا از این مقالات با اجازه یونسکو و نویسندگان مقالات در شماره اخیر نشریه Education for information مجددا چاپ شده اند . حسب معمول ، شرکت کنندگان پیش نهادهای مختلفی به یونسکو ، مؤسسه های سرمایه گذاری و سازمان های بین المللی غیردولتی ارائه کردند . یکی از این پیشنهادها تهیه راهنمای برنامه های آموزشی برای ایجاد انگیزه مباحثه در مدارس کتابداری منطقه بود و این پروژه اکنون به دنبال جلب حمایت وزارت آموزش و پرورش ، علوم ، ورزش و فرهنگ ژاپن _ پشتیبان اصلی کنفرانس بانکوک _ می باشد .

نویسندگان این راهنما [12] از اساتید این رشته در منطقه بودند ، بدین جهت پیشینه مجزایی از تجربیات خود را به درهم کرد راهنما اضافه کردند . نیک مور^۶ سر ویراستار راهنما _ که به عنوان مشاور و محقق مستقل در مسایل نیروی انسانی کاملا شناخته شده است _ مدت زیادی سرپرست دانشکده کتابداری و اطلاع رسانی در پلی تکنیک بیرمنگام^۷ و

---

5. Scientific and Technical Information in Asia

6. Nick Moore

7. Birmingham Polytecnic

مشاور رئیس اطلاع رسانی شورای بریتانیا در جنوب آسیا بوده است. مورین هنینگر^۸ در دانشگاه نیوساوت ولز^۹ تدریس می کند، وی همچنین در سایر کشورهای منطقه تجربه مشاوره دارد.

ادوارد لیم^{۱۰} دوره کارشناسی ارشد در دانشگاه مالایا^{۱۱} را بنیان گذاشت در حالی که کتابداران آنجا قبلاً برای گذراندن چنین دوره ای به دانشگاه موناش^{۱۲} استرالیا می رفتند. باب استوارت^{۱۳} چند سال رئیس دانشکده کتابداری و اطلاع رسانی (مقطع کارشناسی) در دانشگاه سیمونز^{۱۴} بود و بعداً در راه اندازی برنامه های کارشناسی ارشد مؤسسه فن آوری آسیا در بانکوک همکاری داشت.

هدف نویسندگان راهنما تشویق یک برنامه آموزشی است که ماهیت اطلاعات، چگونگی استفاده و مدیریت اطلاعات و نظام ها، روش ها و وسایلی که باعث سهولت استفاده از اطلاعات می شود را بررسی نماید. در مقدمه اصلی راهنما برخی از مضامین مقالات کنفرانس قبلی به ویژه نمونه ای از 4Cs^{۱۵} (پدید آورندگان، فراهم کنندگان مجموعه، پیام رسانان و تلفیق کنندگان) که نیک مور برای طرح نقش های کلیدی پیشنهاد کرده بود، مورد بررسی قرار گرفته است. نویسندگان بسیار تأکید دارند که این سند چیزی بیش از یک طرح مقدماتی نیست و تنها برای ایجاد انگیزه بحث در نظر گرفته شده است. شکی نیست که آنها

---

^۸. Maureen Heninger

^۹. New South Wales

^{۱۰}. Edward Lim

^{۱۱}. Malaya

^{۱۲}. Monash University

^{۱۳}. Bob Stueart

^{۱۴}. Simmons College

^{۱۵}. Creators, Collectors, Communicators and Consolidators (4Cs)

در این هدف موفق خواهند شد . اگر چه نمونه (4Cs) غیرقابل انکار است ، ولی توصیفات همراه آن _ همانطور که نویسندگان تأکید می کنند _ بیشتر بستگی به وضعیت منطقه دارد و در تعیین تعادل و توازن بین موضوعات نقش بسزایی دارد . نکته بسیار مهم این است که مشاهده می شود متخصص اطلاع رسانی در متن این حرفه قرار دارد و فعالیت های اصلی اش تولید ، تحویل و پردازش اطلاعات است .

مور و همکارانش به وضوح می دیدند که جایگاه متخصص اطلاع رسانی در بخش تحویل اطلاعات کاملاً تثبیت شده است . در حالی که همان نقطه نظر توسط گروهی از مردم که تجربه روزمره شان از آموزش حرفه ای براساس مدارس کمتر حرفه ای می باشد ، خودش قابل بحث است .

برخلاف تصور تعداد زیادی از نویسندگان ، همگرایی آشکاری بین این سه بخش (بخش تولید ، پردازش و تحویل اطلاعات) وجود دارد . این همگرایی بین رشته هایی که در برخی مدارس در کشورهای صنعتی (از جمله برخی از کشورهای منطقه) ، و در میان گروه های دانشگاهی برخی مدارس که توسط مؤسسات اداره می شوند منعکس شده است . در این راهتما شواهدی وجود دارد مبنی بر اینکه نویسندگان از گستردگی این که کدام مدارس کتابداری و اطلاع رسانی در حال حاضر مشغول تدریس در حوزه هایی مانند انتشارات ، ارتباطات سازمانی ، نظام های اطلاع رسانی کامپیوتری، یا مدیریت دانش هستند ، آگاهی دارند . با وجود این که یونسکو خود را با پیشرفت های خارجی همگام ساخته است ، اما ارتباط بین مدیریت بخش های سابق برنامه انفورماتیک بین الدولی و برنامه اطلاع رسانی عمومی بخش جدید اطلاع رسانی انفورماتیک ، درگیری هایی را بوجود آورده است که (صرف نظر از مشکلات بودجه و سیاست های داخلی که در این مورد پیش می آید) بر فعالیت های یونسکو تأثیر می گذارد .

آیا می توان امیدوار شد که موقعیت سازمانی این دو بخش یعنی بخش ارتباطات و بخش اطلاع رسانی و انفورماتیک یونسکو در سال های آینده بهبود یابد ؟

این راهنما سعی دارد تا کار متخصصان اطلاع رسانی را در یافت اطلاع رسانی و شهروندی و همچنین اطلاعات را به عنوان یک منبع سازمانی تثبیت کند . ظاهرا کسی نباید با آن مخالفت کند ، اما دورنمای منابع سازمانی در حال تغییر است ، و علاوه بر این به نظر نمی رسد که در این مقاله وجهه مناسبی داشته باشد . آگاهی رسانی بطور روزافزون در حال رشد است و همانگونه که مدیران سطح بالا انتظار دارند ، باید فراسوی دل مشغولی های گذشته مان با فنون مدیریت خدمات اطلاع رسانی برای کمک به رشد دانشجویان ، در درک بهتر نقش اطلاع رسانی ، گام برداریم . در حالی که ممکن است فکر کنیم مدیریت اطلاعات صرفا یکی از فزونی است که برای انواع حوزه های اطلاعاتی یک سازمان به کار می رود ، روند فراهم آوری اطلاعات منسجم در یک سازمان بعید است ، مگر اینکه مدیریت فراگیر نه تنها مزایای آنرا تشخیص دهد بلکه با نشان دادن مسائل سیاسی و ساختاری تغییرات اجرایی آن موافق باشند . در هیچ جای این راهنما کسی این مسئله مهم را در نظر نگرفته بود که آیا این راهنما برای دانشجویان قابل درک است ؟

مسئله بعدی _ که تا حدودی حاصل انتخاب نمونه (4Cs) است _ این است که بسیاری از متون ارائه شده تقریبا به هم ریخته است . نویسندگان خاطر نشان می سازند که خواننده برای پیشرفت در سطوح دو یا سه مطابق با شرایط منطقه _ سطح نیمه متخصص ، سطح متخصص با درجه لیسانس ، و متخصص با مدرک فوق لیسانس یا درجه کارشناسی ارشد ، نیاز به آموزش تخصصی دارند . هر موضوع در قالب یکی از نمونه 4Cs (ناچارا مقداری بطور تکراری و معلوم) و در اصل ، در سطح متوسط یا پیشرفته ارائه شده است . این سه سطح دقیقا مربوط به سه سطح مذکور نیستند اما برای پیشرفت تکمیلی تقریبا تمام رشته ها به آن نیاز خواهند داشت .

مشروح این نکته در متن پیوست آمده است ، همچنین در این متن تأکید شده است که پیشرفت در یک حوزه ممکن است لازمه پیشرفت در حوزه های دیگر و یا مستلزم تحقق فرایند یکپارچه سازی دانش باشد .

شاید نویسندگان تصور می کنند که مخاطبینشان اساتید با تجربه ای هستند ؟ اگر چنین باشد پس بطور یقین نیازی به موارد یاد شده ، شامل راهنمای روش های یادگیری و چگونگی ارزشیابی ، نیست . با این حال پیشنهادهایی مبنی بر اینکه موضوعات باید از طریق سخنرانی ها، سمینارها ، تمرینات عملی و مطالعه ، آموزش داده شود و به وسیله مقالات ، امتحانات ، تکالیف عملی یا ترکیبی از این روش ها مورد ارزیابی قرار گیرد ، وجود دارد اما دلیل منطقی وجود ندارد تا به اساتید بی تجربه کمک کند که بدانند کدام روش یادگیری یا ارزیابی خاص ممکن است مفیدتر باشد ؟

علاوه بر این کاملاً روشن نیست آیا ارزیابی ها مربوط به نتایج یادگیری هستند (یا قصد دارند باشند) ؟ بد نیست بدانیم که تاکنون برخی از نتایج یادگیری بسیار با بی دقتی و غیرواقع بینانه و همچنین غیرقابل دسترس در بافت یک برنامه آموزشی ارائه شده اند . علاوه بر این چگونه می توان انتظار داشت معیارهای عملکرد ، مشخص و سنجیده باشند در حالی که نتایج و ارزیابی ها با هم تلفیق نمی شوند .

نویسندگان در مقدمه راهنما بر اهمیت دانش ، مهارت ها و توانایی های اساتید تأکید دارند . برخی از آنها صراحتاً می گویند این توانایی ها همواره باید تقویت و روزآمد شوند . بخصوص برای اساتید یک چالش است که نه تنها به آخرین پیشرفت ها دست یابند ، بلکه باید آنها را با مناسب ترین مفاهیم به دانشجویان منتقل کنند . بنابراین ، فرایند پیشرفت مداوم باید در دل پیشرفت برنامه های درسی قرار گیرد .

هنوز برخی علل اجتماعی کاربرد این اصل زیربنایی مدیریت کیفیت فراگیر برای یادگیری، حتی در برخی از کشورهای صنعتی متداول نشده است. نکته عجیب آنکه رهنمودهایی که خود به طور ضمنی به طرح مسائل استانداردها می پردازند از مجموع راهنما حذف شده اند.

دفتر منطقه ای یونسکو در آسیا و اقیانوسیه به خاطر انجام تعهد در پیشرفت آموزش و سازماندهی کنفرانسی که انگیزه های زیادی برای سخنرانان به همراه داشته، خرسند است. از آخرین پیشنهاد یونسکو شامل یک سری رهنمودهایی برای پیشرفت برنامه های آموزشی که تمام رشته های کتابداری و اطلاع رسانی را پوشش می دهد [13]، تاکنون ۲۰ سال می گذرد، اما فقط برخی از رهنمودهای آموزشی و تربیتی برای حوزه های بسیار تخصصی (آرشیو، مهندسی و نظایر آن) اجرا شده است. از طرح واحد بندی دروس برنامه های آموزشی برای مطالعه اطلاع رسانی که توسط اندی لارژ آماده شد [14] به خوبی استقبال شد، اما تاکنون بیش از ده سال است که برای بحث ارائه شده است. البته در این زمینه حرکت قابل توجهی شروع شده است.

از این رو تلاش برای به دست آوردن یک دید کلی با آغوش باز استقبال می شود، اما روشن است که نواقصی در راهنماهایی که از این پروژه حاصل می شود، وجود دارد. باید گفت این کمبودها بیشتر از عدم به کارگیری تجربیات متخصصان ناشی می شود و نه از فقدان آگاهی رسانی، اشتیاق و توانایی های منطقه ای. این گفته طنز آمیز است که بخش ارتباطات، اطلاع رسانی و انفورماتیک یونسکو که یک سازمان آموزشی ملل متحد است فعالیت های آموزشی خود را در بخش اطلاع رسانی محدود کرده است، درست مثل جامعه ای که تمامیت آن به واسطه کاربرد فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی تغییر شکل یافته باشد، و نیاز به توسعه منابع انسانی ضروری در جهت حمایت از آن هرگز بیشتر نخواهد شد. این وضعیت برای متخصص آموزشی در هیئت مدیره یونسکو که بتواند خود را با وضعیت، برنامه های درسی و شیوه های تدریس مدارس کتابداری و اطلاع رسانی، در عصر هدایتگر توسعه و تحول و با منابع درجهت اشاعه آگاهی رسانی در فعالیت های

یونسکو در تمام مناطق تطبیق دهد ، نمی تواند نادیده انگاشته شود . مورد مشابه چنین وضعیتی متخصص بومی است که برنامه های اطلاع رسانی و انفورماتیک را در آفریقا _ یعنی جایی که ظاهرا امور آموزشی طی سالها تحت نمایندگی یونسکو ارائه شده است _ اجرا می نماید . احتمالا تغییرات اندکی صورت خواهد گرفت مگر آنکه جامعه تخصصی و آموزشی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه فعالیت و ماهرتر شده و در مشورت برای تعیین وزرای مورد نظر در دولتهای خویش و در کمیسیون ملی یونسکو در ایجاد نمایندگی های خودی خبره شوند .

ارجاعات

- [1] D.A. Williams and J.C. Farmer, Future needs and skills. In A konyvtaros es informacios szakemberkepzes megujitasa – Renewing the education and training of librarians and information professionals : proceedings of the closing conference of the ' LISTEN ' TEMPUS JEP (1994 – 97); Berzsenyi College, Szombathely, Hungary, 25th to 27th June 1997. 1997. Hungary : Szombathely, Berzsenyi College. PP. 101 – 110.
- [2] J.S. Parker, UNESCO and library development planning. 1984. London : Library Association.
- [3] J.R. fang, and others. World Guide to library, Archive and information Science Education. 2nd edition. 1995. Munich : K.G. Saur. (IFLA publications 72 / 73)
- [4] I.M. Johnson, editor. Harmonisation of education and training programmes for library, information and archival personnel : proceedings of an international colloquium. London, August 9 – 15, 1987. 1989. Munich : K.G. Saur. (2 vols.)
- [5] N. Moore, Guidelines for conducting information manpower surveys. 1986. Paris : UNESCO. Ref. PGI – 86 / WS / 3 .
- [6] R. Savard, Guidelines for the Teaching of marketing in the Training of Librarians, Documentalists, and Archivists. 1988. Paris : UNESCO. Ref. PGI – 88 / WS / 1 .
- [7] Meeting of experts on the education of information specialists in the Arab region : Ecole des Sciences de l'information, Rabat, Maroc (10 – 13 May 1993). Final Report. Paris : UNESCO. (ref. PGI – 93 / WS / 13).
- [8] Workshop on education and training of information specialists in Eastern Europe and the Commonwealth of independent States, Bratislava, Slovakia, November 1994. Final report. Paris : UNESCO, 1995. (ref. CII – 95 / WS / 10) .

- [9] UNESCO. Workshop on the establishment of the international network of Schools of Library and information Sciences (SLISNET), Pittsburgh, School of library and information Science, University of Pittsburgh, December 4 – 7, 1995 : Final report. 1995. Paris : UNESCO. (CII / 95 / WS / 12).
- [10] I.M. Johnson, SLISNET – UNESCO'S experiment in virtual networking between Schools of Librarianship and information Sciences. The New Review of Information Networking, 3, 1997, 185 – 201.
- [11] Planning human resource development for information societies : report of the consultative meeting and workshop, [Bangkok] 3-7 March 1997, supported by the Ministry of Education, Science, Sports and Culture, Government of Japan, and jointly organised by Sukhothai Thammathirat Open University and UNESCO Bangkok, Thailand. 1997. Bangkok : UNESCO. (Out of print).
- [12] N. Moore, M. Henninger, E.H.T. Lim and R.D. Stueart, A curriculum for an information Society : educating and training information professionals in the Asia – Pacific region. 1998. Bangkok, Thailand : Information and informatics Unit, UNESCO Principal Regional Office for Asia and the pacific. ISBN 974 680 129 5. Gratis.
- [13] W.L. Saunders, Guidelines for curriculum development in information studies. 1978. Paris : UNESCO. Ref. PGI – 78 / WS / 27 .
- [14] J.A. Large, A modular curriculum in information studies. 1987. Paris : UNESCO. Ref. PGI – 87 / WS / 5.